

JANERIK LARSSON:

Varför var inte balternas sak vår?

Ännu för två år sedan fanns det knappast täckning för påståendet att "balternas sak är vår". Varför har det varit så, frågade Andres Küng då i SvT.

Janerik Larsson framlägger ytterligare några skäl härtill. Bilden av den neutrala svenska sanningssägaren, värnaren om de små nationernas rätt är vare sig imponerande eller övertygande.

Janerik Larsson är informationschef på Svenska Arbetsgivareföreningen.

I Svensk tidskrift nr 4-5/1988 skrev Andres Küng under rubriken "Balternas sak är vår!"

Nu ett par år senare finns det täckning för rubriken. Men så var det knappast för två år sedan. Inte ens bland huvuddelen av Svensk Tidskrifts läsare, vågar jag förmoda. Då hade dock omvandlingen av Sovjetunionen börjat, men det som hände under 1989 slog, tror jag, alla med häpnad. Förmodligen också Andres Küng.

Men i dag när vi alla är så intresserade av vad som sker i Estland, Lettland och Litauen kan det finnas anledning till några ärliga funderingar över varför opinionsläget såg ut som det gjorde för så kort tid sedan.

Jag tror att jag inte var ensam om att under många år tycka att främst Andres Küngs envisa opinionsbildning för balternas sak var beundransvärd men påfrestande.

I Svensk Tidskrift-artikeln anger Küng följande skäl för den "tystnadens konspiration" som så länge gällde Baltikum:

1. De flesta svenskar hade inte en aning om vad som hände i Baltikum i andra världskrigets slutskede. Baltikum invaderades utan militärt motstånd när västvärldens intresse riktades mot västfronten.

2. Skamkänslor över baltutlämningen. Skuldskänslor över det snabba och snöda erkännandet av den sovjetiska ockupationen 1941 (första land efter Nazi-Tyskland).

3. Okunnighet om den baltiska gerillakampen mot den sovjetiska ockupationen som enligt Küng var den långvarigaste och blodigaste i Europa efter andra världskriget.

Küng hade säkert inte för avsikt att uttömmande besvara frågan. Jag tror att det

finns ytterligare ett antal förklaringar:

– Den svenska okunnigheten som han berör tror jag har betydligt vidare förklaringar. Den historiska okunnigheten om hur det såg ut före 1941 är en.

– Striden om baltutlämningen paralyserade opinionen under lång tid. Den kom att koppla balternas sak till frågor rörande balter som samarbetat med nazisterna. Balternas sak blev en politiskt "extrem" fråga i svensk debatt – högerextrem.

– Synen på nationalismen. Ända till helt nyligen har den vedertagna svenska uppfattningen, i den mån en sådan finns, varit att "Europas gränser ligger fast" och att nationalistiska krav på nya gränser eller nya statsbildningar skulle vara ett hot mot freden. Detta är, menar jag, fortfarande en mycket allvarlig fråga. Jag är åtminstone inte för egen del beredd att in blanco acceptera det rimliga i alla nationalistiska grupperingars krav. Ett fritt Skåne tycker jag t ex, så skåning jag är med snapphanerötter, inte är en aktuell fråga.

– Acceptans av maktens rätt. Detta är givetvis den mest allvarsamma aspekten på den fråga jag behandlar. Sovjetunionen sågs till ganska nyligen som en supermakt vars maktmedel var sådana att det var en meningslös tankelek att föreställa sig att makthavarna i Moskva skulle acceptera

att någon del av unionen blev självständig. Sovjet är vår store granne och det finns en "finlandisering" också av våra hjärnor; en blandning av skräck och fascination förtrollar oss.

När Andres Küng idogt under 70- och 80-talen på olika sätt kom med sina påminnelser om ofriheten i dessa nära grannländer så konstaterade man att detta självklart var legitima åsikter som skulle släppas fram i debatten (element av självcensur har varit avsevärt mindre i Sverige än i Finland, tror jag), men samtidigt var det något obekvämt som man försökte glömma så snabbt som möjligt. Det fanns ju så mycket annat att engagera sig både för och emot; bekväma, "enkla" problem som låg så långt bort geografiskt att nyanserna, komplikationerna kunde lämnas åt sidan.

Frågan om den svenska synen på Baltikum är sålunda en sanningens spegel för oss. Det är inte en helt imponerande bild som möter oss när vi tittar i denna spegel. Den neutrala svenska sanningssägaren, värnaren om de små nationernas rätt etc kommer inte riktigt till sin rätt. Vi är nog i verkligheten en bra bit ömkligare än vi oftast lyckas inbilla oss. Det kan vara nyttigt att ha det perspektivet när vi nu i andra sammanhang diskuterar de svenska relationerna med vår europeiska omvärld.